„VIJENAC" 4. TRAVNJA 2002.

Dokumentarac

Proročanska *Postsezona*

O filmovima Miroslava Mikuljana

Svima je vjerojatno već jasno da je, barem u nas, film odavno prestao biti društveno cijenjena djelatnost. Baviti se filmom samozatajan je posao, ne idu više ukorak s filmom slava, priznanja, zanimanja medija i javnosti. Dogodi se da ustajale filmske vode uzburka kakav skandal ili, češće, skandalčić, dogodi se da je i poneki filmski događaj iznimnije medijski popraćen, no u moru senzacije, u općem ludilu i pomami za senzacijama, zbivanja oko flma ipak su nisko rangirana. Opći dojam neće promijeniti ni činjenica da i u takvim okolnostima neki ljudi s filma ili oko filma uspijevaju održavati pozornost javnosti. Uz mnogo truda grade svoj imidž, koji, istina, ne mora imati (a najčešće i nema) nikakve veze s vještinom pravljenja, stvaranja flma. Neki pak autori jednostavno nemaju sreće. I ono malo filmu namijenjenih i preostalih svjetala reflektora rijetko je kad u njih upereno. Da li je njihov rad začet pod nekakvom nesretnom zvijezdom, što li, tek uvijek se nekako dogodi da je žarište njihova stvaralačkog zanimanja *asinkrono* aktualnom zanimanju javnosti. Jedan od takvih autora je i Miroslav Mikuljan, čovjek o kojem sam danas namjerio reći nekoliko riječi.

Bez imalo dvojbe, s radošću — moglo bi se reći — prihvatio sam, naime, poziv iz Kino kluba Zagreb da u okviru retrospektive klupske produkcije uvodno predstavim program filmova Miroslava Mikuljana. U lijepoj su mi uspomeni ostali njegovi *Putnici Eldorado expressa* i *Jesenice-Stuttgart, gastarbajterski* filmovi — preteče mnogih, a i neovisno o filmovima sjetno sam se sjećao vremena od prije trideset i više godina. Projekcija Mikuljanovih filmova, nastalih u Kino klubu Zagreb između 1970. i 1972 (njih sedam, redom: *Postsezona, Rođendan stalagmita, In continuo, Cirkulus, Intermezzo, Jesenice-Stuttgart* i *Druga obala*) ipak me i iznenadila, nagnala me, eto, i na ove retke i asocijacije. Zavrijedio je Miroslav Mikuljan, reklo bi se, bolju filmsku sudbinu.

Šezdesetih godina vladala je, ponajprije Zagrebom, a i drugdje u onodobnoj državi, neobična kulturna živost. U rasponu od likovnih umjetnosti pa sve do glazbe uočavale su se neke mijene, odmaci od dotad uobičajenog, pomaci prema modernitetu u najširem smislu te riječi. Kad se o filmu radilo, tu ulogu promicatelja ovoga i modernijega na ovim prostorima preuzeo je (uz crtani) — amaterski film, odnosno znamenita njegova manifestacija GEFF. Zanimanje javnosti bilo je golemo.

Negdje na izmaku tog razdoblja, na izmaku dakle i vremena zanimanja za kretanja u amaterskom filmskom krugu, javlja se sa svojim filmovima Miroslav Mikuljan. Zalud on svoju finu i dojmljivu dokumentarističku crticu *Postsezona* (1970) posvećuje neokrunjenom gafovskom kralju Mihovilu Pansiniju, vlak je prošao... Na nekakvoj imaginarnoj karti filmskih velikih zbivanja više se ne ubilježuju amaterski dosezi, amaterski je film definitivno vraćen u svoje autsajderstvo. Ne pomažu mnogobrojne nagrade ni uspjesi koje će Mikuljanovi filmovi polučiti na raznim amaterskim festivalima i smotrama, njegova *Postsezona* gotovo da ima nešto proročansko u naslovu. Kasno, sve se dogodilo prekasno, a da bi bilo pravodobno vrednovano.

Mikuljanovu filmsku karijeru pratit će i poslije to kašnjenje kao svojevrstan nesretni lajtmotiv. Njegovi socijalni (profesionalni) dokumentarci pojavit će se kasnih sedamdesetih kada već pomalo jenjava interes za dokumentarce tog tipa i orijentaciju. Varijacije na crnovalske teme definitivno prestaju biti u modi kada se Mikuljan javlja debitantskim igranim filmom *Hoću živjeti*, a *veliki projekti* (sljedeći Mikuljanov film, *Crveni i crni*) debelo već navlače na sebe gnjev filmske javnosti. Na sve se to, u Mikuljanovu slučaju, nadovezuje i uredničko mjesto na televiziji u vremenu kada se rečenu ustanovu baš ne obasiplje komplimentima... I učinit će se da se iscrtaše obrisi jednoga *zakašnjelog, kasnog, zalutalog* filmskog portreta.

Od sedam filmova, međutim, prikazanih u Klubu, više od polovice vrlo su ozbiljni dokumentarci, zahtjevna djela usprkos, ali i zahvaljujući amaterskoj jednostavnosti. Spomenuta *Postsezona* ponovno će nas podsjetiti na toliko prekrasnu amatersku vjeru i poštovanje tradicije: ne samo da je ugođajem, istom glazbom, nekakvim zagonetnim iščekivanjem ovaj film posveta Pansiniju, on se nostalgično referira i na Oktavijana Miletića i njegov *Komadić savske sezone* iz 1927. godine, a ne zaboravimo da se i jedna scena Golikova *Tko pjeva zlo ne misli* odigrava na legendarnom, sada već pokojnom zagrebačkom savskom kupalištu gdje je snimljena kompletna *Postsezona*. Autor ovih redaka s ponosom ističe da je i sam, mnogo kasnije, 1989. u filmu *Orao* na istom kupalištu snimio dvije scene.

Rođendan stalagmita prividno je tek simpatična igrarija o čovjeku koji živi u svijetu gdje svi ostali hodaju *natraške*, a možda je i mali esej o *normalnosti pomaknutosti* toga svijeta... U svakom je slučaju pomalo bizarni dokumentarac koji ponovno priziva u sjećanje Miletića, *Zagreb u svjetlu velegrada*. Slično bismo mogli reći i za *Intermezzo*, no zapazit ćemo u tom nepretencioznom raportu s Trga između dva tramvaja i jedan erotski naboj ne baš tako čest u hrvatskom filmu. Na tragu one snage kakvu imaju i potresni zapisi s naših i stranih kolodvora *Jesenice-Stuttgart* svakako je i istinski biser Mikuljanove dokumentaristike, *Druga obala*. Riječ je o filmu satkanu od stvarnih i stiliziranih vizura (uglavnom malih) zagrebačkih prosjaka i kadrova tih istih prosjaka, koje presijeca serija indiferentnih forplanova prolaznika, hladnih, objektivnih, neumoljivih, normalnih... Krupni planovi na kraju filma djeluju katarzično.

Zoran Tadić